

Možnost 121

©Sh 2014

Paběrky jsou cenné,
pokud paběrkují ti, kdo jsou lační.

jaro 2014

obsah: Dva kořeny bídy	3
Skryté důvody jednání	5
Jiřík a koně	7
Typologie	10
Spravedlnost	11
Pouť	14
Čemu se člověk vyhýbá	18
Něco do Trapsavce	19
Dokument o trampingu	22

Obrázky: mapy k pouti

Existují dva kořeny bídy – jeden je v člověku samém, a je možné ho překonat, a druhý je v uspořádáních lidské společnosti. Tato uspořádání mohou být různá a z pohledu křesťana je možné negativní sociální důsledky téměř jakéhokoli společenského uspořádání více či méně eliminovat na základě odpovědnosti a vztahu k druhým. Sociální otázka jako jedna obecná otázka s jednou odpovědí je fikce.

Skryté důvody jednání

Nikdo nemá právo zkoumat důvody jednání druhého, vč. těch, které mu připadají „nesmyslné“ nebo dokonce ve společenském smyslu sebedestrukční. To bychom pak mohli jako Josef II. zakazovat poustevníkům žít v chudobě někde na okraji osídlené krajiny. Proč by tak žít nemohli? Nejsou žádným elementem „produktivní společnosti“, aby je někdo měl k nějaké zobjektivizované produktivitě vést. Tuhle svobodu je třeba hájit, svobodu člověka s vnitřně zažitou integritou, který nese důsledky svého činění. Ale je třeba posuzovat, co kdo dělá a bránit se tam, kde chybí odpovědnost za vlastní jednání. A proto je třeba věc upřesnit: V čem je rozdíl mezi tím, rozhodnout se pro život žebravého mnicha třeba po vzoru svatého Františka a tím, rozhodnout se pro způsob života bezdomovce? V tom, že to první předpokládá duchovní integritu a její růst, a to druhé vede k úpadku osobnosti? Také je to hodné zřetele, ale především je tu důležitý pocit sdílení: to, co dělá mnich asketa a co dělá bezdomovec, je vždycky v jistém smyslu společná věc. Vedle bídy a úpadku nelze žít bez účasti. Jedním z kořenů bídy a ubohosti je sklon k rozhodnutím, která odmítají budoucnost. Mnich žije pro budoucí, právě proto se aktuálně odříká světa, toho, co aktuálně nabízí – bezdomovec se propadá do přítomnosti a tím zatěžuje budoucnost toho, kdo s ním pociťuje „účast“. Stačí to pojmenovat, týká se to totiž „extrémů“ na obou koncích sociálního (nejen majetkového) spektra.

Existují dva kořeny bídy – jeden je v člověku samém, a je možné ho překonat, druhý je v uspořádání lidské společnosti, a tam je možné negativní sociální důsledky téměř jakéhokoli společenského uspořádání více či méně eliminovat na základě odpovědnosti a vztahu k druhým. Sociální otázka jako jedna otázka s jednou odpovědí je fikce. A fikcí je celý na ní postavený ideologický konstrukt, ve kterém jsme nuceni žít a který zakrývá skutečnou povahu bohatství a bídy.

Rozčílilo tě, že si někdo plete slova pojem a termín?

Mně je to šuma fuk, přemýšlím, co ten člověk chtěl vyjádřit.

Dobře - řekněme, že nějaký Frege definoval, že smysl je věc jedna a význam věc druhá. Smysl je jen jednostranný pohled na význam, význam je to, o čem já bych řekl, že je to smysl. A já prdím na to, co řekl Frege, a používám slova smysl jako „kategorie nejvyšší“ - a kategorie? Léta jsem se vrtal v Kantovi a asi bych dal dohromady z paměti tabulku soudů, ale prdím na kantovské kategorie. Strukturalisty znám, a znám ikon, index a symbol, ale když mluvím o symbolu (a teď k tomu chystám přednášku), prdím na Cassirera. A necítím se ani vázán tím, že bych dřív, než začnu mluvit o symbolu, měl vysvětlit p.t. čtenářstvu, že opravdu vím, co k tomu nasmolila tradice.

Nebudte pokrytci, kteří „drží“ strukturu řeči - žádná taková pevná struktura není jinak, než jako mrtvola v lihu. Stýská se vám po zatuchlých školních kabinetech se sádrovými modely středního ucha? Svět takový opravdu není.

Zase jsme u Jiříka, koně a krkavců. Věčné téma.

Jezdci na koních většinou říkají, že kdokoli cokoli o světě řekne tak, že to není v pohledu ze sedla koně „korektní“, pak jsou to „jen“ bláboly. Papež František říká opak: Jsou pokrytci, kteří si myslí, že co se nevejde do jejich rozumu, není pravda.

Držitelé rozumu, ti, kdo se snaží „kontrolovat pravdy světa“, musí přiznat, že neví všechno. Říkají: „Ano, o světě víme jen to, co je přístupné rozumu“. Ale to je z jejich strany jen „léčka“, bezcenný manévr – a tiše předpokládají, že je to nic nestojí, že přeci ani nikdo jiný nemůže vědět víc, než co mohou vědět oni. Nemají vůbec žádný respekt ke komukoli, kdo ví něco jiného než oni, jejich přiznání vlastní deficientnosti vůbec nemá obsah, protože dál tvrdí, že stejně ví vše, co může vědět kdokoli jiný. Ale připusťme, že jezdci na koních uznají skutečnost „vědění o světě“ i někomu, kdo nepoužívá stejné postupy jako oni, a přesto o světě něco vypovídá, co jim bez této výpovědi není (ze hřbetu koně) přístupné. Pokud je to tak, pak se můžeme začít bavit partnersky. Tady se jezdci na koních musí rozmyslet. Mohou krkavce minout a dál sedět na koni. Zabití koně je v pohádce o Zlatovlásce velmi drsný poukaz na to, že se jedná o nevratný krok. Kdo na koni sedět zůstane, už navždy se mívá se smyslem celého příběhu.

U držitelů rozumu, které znám, se oba tyto postoje různě střídají a proplétají, ale většinou nakonec vyhraje ten „oslavný“: zkratka rozum je na straně jedné a „bláboly“ na straně druhé.

To, co zastávám já, (myslím, že vcelku obstojně umím na koni, jen vím, že to není všechno) se dá shrnout takto:

Je třeba připustit, že přiznaná deficiente logiků může být v něčem přiznáním skutečné slepoty vůči tomu, co je aktuálně velmi důležité. Ze hřbetu koně nelze

posoudit to, co je ze hřbetu koně nepoznatelné. Na rozdíl od jezdců na koních totiž ti, kdo naslouchají krkavcům, mohou dobře vědět, že tu nejde jen o poznání „ze hřbetu koně“ a že tedy mimo toto poznání lze poznat jen to, co je doplňkové, dílčí. Naopak kdo nedovedou sestoupit z koně, mívají se s něčím podstatným v mnoha nejdůležitějších situacích – nemohou provést včasnou identifikaci toho, co již nějak „je“ a to nikoli ve smyslu aristotelské hylemorfické pseudodynamiky, jde tu o rozpoznání toho, co se aktuálně děje.

Primární otázka v tomto smyslu není „jak je to (byť aktuálně) se světem?“, tato otázka zeslabuje nebo někdy i zakrývá důraz na dění, ve kterém daná osoba jedná a skrze které se dané osoby svět „týká“. Jde tu o otázku „co se to děje a co to má znamenat?“. Jiřík přeci nezabývá koně proto, že by se to tak nějak obecně „mělo dělat“, že je to nějaké jeho „platné“, ověřitelné a nikdy nezpochybnitelné poznání. On prostě ví, co udělat teď a tady. Ví „co dělat v „teď a tady“ příběhu, ve kterém jde někam, neví kam, a plní nějaký úkol, jehož smysl mu uniká a který se ho zdánlivě netýká jinak, než že je to trest, takové malé „vyhnání z Ráje“. Vždyť co jiného je pro něj 100% zaopatření v královské kuchyni než Ráj? Jiřík nemá vlastní důvod někam jezdit, jeho situace je zcela nečekaná vrženost (moc pěkné slovo). Stejně jako Honza musí z pece, jen je jeho situace strukturovanější, a proto pro nás jako obraz zajímavější. Jde o to být „vystrčen do světa“ – a tomu se mnozí „logikové“ úspěšně vyhýbají celý život. Pokusil se je k tomu dotlačit Benedikt XVI. a ani tomu se to nepodařilo.

Jiřík je vyhnán, protože získal přes zákaz dar poznání (řeči zvířat), je otevřen tomu naslouchat, nechat se vést. Možná to souvisí s jeho „Pádem“ (koneckonců plody stromu a nebo had poznání) a následným příslibem, který dostává, totiž že budoucnost je pro něj otevřená..., ale toto téma nechme na jindy.

/ z dopisu/

Já nejsem Jiřík a netvrdím, že má kdokoli zabíjet koně svého rozumu. Já jen tvrdím, že kdo má rozumu dost, měl by umět z tohoto koně slézt a neschovávat se za něj kdykoli, kdy hrozí, že se ho něco ze světa začne nepříjemně dotýkat, že ho to bude do světa „vtahovat“. Vždycky, když slyším projevy onoho sebevědomého „držení pravdy“, tak si říkám – měl ten jezdec dost odvahy k tomu, aby danou věc četl tak říkajíc „ve snaze porozumět“, nikoli ve snaze najít v nepohodlném (svému myšlení nekompatibilním) textu jakoukoli formální chybu, která mu poskytne záminku k tomu, celou věc vyřadit jako irelevantní, diskvalifikoval ji?

Používám obrazné myšlení, a tedy i motiv s Jiříkem, krkavci a koněm. To, že jde o obrazné myšlení, ale neznamená, že je v něčem „horším“ prostředníkem poznání (rozpoznání) než racionalita. Navíc redukována na to, co tak výstižně a posměšně „shazuje“ papež František.

Jen na okraj: jsem odedávna speleologem a není pro mne neznámá situace, že jsem byl tam, kde ještě přede mnou nikdo nebyl - a už vůbec ne na koni. Ale kůň na mne na povrchu vždycky počkal. Někdy musí člověk vydechnout, aby se dostal dál, to je dobrá zkušenost. Ale to neznamená, že přestane dýchat. Ano, není to pro každého, uznávám. Ale uznejte zase vy, že mi to těžko vymluvíte s poukazem na „čistou“ racionalitu.

Líbí se mi, že se ujal výraz „vraždí koně“ - slovo vraždí se obvykle ponechává jen pro záměrné zabíjení lidí - a taky jak se nám pěkně vyvíjí typologie:

Pěšáci od Pánaboha, prostáčci. Nikdy koně neměli a mít nebudou.

Programoví pěšáci - prostáčci volbou. Nikdy koně neměli a předstírají, že neví o koních.

Opěšalí. Měli koně a zavraždili ho, zřekli se ho ve prospěch něčeho jiného.

Zmoudřelí pěšáci, pragmatici rozumu. Nikdy koně neměli, ale přišli na to, že se dá jízda na koni dobře předstírat, nějaký držitel koní je naučil, jak je to se světem.

Obojetníci, svobodníci. Někdy koně zavraždí, ale pak si pořídí nového, ví, jak s koněm a jak bez koně.

Nevědomí jezdcí. Ani neví, že to jde bez koně, na koni se cítí v bezpečí, „jako na koni“.

Uvědomělí jezdcí. Ví, že to jde bez koně, ale neslezou ani na zkoušku, mají pro to své důvody.

Už je to na novelu, v níž celou scénu kontroluje uvědomělý jezdec, aby se na konci ukázalo, že je to vlastně původně programový pěšák, který později zmoudřel a o svém „hříšném mládí“ mlčí. Slézá totiž z koně jen potají, sám, někde v koutku.

Dobrý večer

- zaujala mě vaše myšlenka o diskvalifikaci u „slušných čtenářů“, kterou odvozujete od mého „křesťanství nebo katolictví“. Můžete mi vyložit, v čem by ona diskvalifikace měla spočívat? Postupuji myslím docela racionálně a slušně, svoje tvrzení argumentačně podkládám, rozhodně „nadstandardně“ oproti tomu, co se dá číst v naprosté většině i odborných diskusí. Nejsem zastáncem nějakého naivně pojatého „přirozeného práva“, i tady jdu v argumentaci mnohem hlouběji, než je obvyklé třeba i na vysokých školách (měl jsem možnost si to ověřit). Proč najednou opouštíte racionální rovinu, jako by se v katolické církvi před vámi objevovala nějaké obludná „kolektivní vina“?

Citovaná věta z občanského zákoníku, které se vysmíváte, totiž „že nikdo nesmí těžit z vlastní neschopnosti k újmě druhých“, je významná, je to vyjádření obecné zásady, která umožňuje porozumět spravedlnosti v soukromoprávních vztazích. Nemá význam pro běžnou judikaturu, protože je to věc, o kterou se ve veřejnoprávním sporu lze jen těžko soudit, ale umožňuje zaujmout oprávněné stanovisko, slouží ke kultivaci myšlení a praktického jednání – protože zákon neslouží jen k tomu, aby se podle něj soudilo, ale především k tomu, aby bylo jasné, co se „nemá“ (nejen co se musí a co se nesmí). Kdo posuzuje zákon jen podle toho, jak se podle něj bude soudit, postupuje reduktivně a nepochopitelné pro něj zůstane leccos.

Problém vidím v tom, že dnes se na právnických fakultách vychovávají a školí „profesionálové“, pro které zákony jsou nástrojem „práce“ a tedy především výrobním nástrojem. A tento nástroj používají (a právníky využívají) a dotvářejí především ti, kdo chtějí dosáhnout konkrétních cílů, a ne ti, kdo by se chtěli dobrat spravedlnosti. Ti totiž zpravidla nevěří, že by jim právníci nějak významně pomohli.

Já uvažuji o zákonech zpravidla s tím, že žádnou normu (pokud se netýká pouze vrchnostenského práva, které např. určuje, po které straně silnice se bude jezdit) nejde oddělit od obecné úvahy o spravedlnosti, a tak jde vždy v reálu o to, aby mohl člověk právu jako celku přitakat. Aby měl pocit, že zákony vytvářejí rámec pro to, aby ve společnosti byl dosažitelný alespoň shodně vnímaný rámec spravedlnosti, když už v konkrétních případech spravedlnost dosažitelná není. Smutné je, když se právníci snaží, aby mezi zákony a spravedlností byl vykopán příkop, který bez nich nelze překonat.

Již před drahnou dobou vymysleli profi-právníci spolu s držiteli moci systém, podle kterého jsou zákony postaveny tak, že se kdykoli dá na kohokoli „něco najít“ – zákony jsou napsány tak, že dodržovat do důsledku nejdou, a jde tedy jen o to, kdy a kde se něco na někoho „vytáhne“. A v právních sporech je to v podstatě totéž, předpisy jsou tak složité, že se téměř vždy najde způsob, jak se „výhry“ dobere ten, kdo tahá za nitky. Má to destruktivní dopad na důvěru ve spravedlnost. Proto jsem rád, že se v základech OZ se vazba na spravedlnost tak či onak objevuje. Proto OZ kritizuji i chválím. A doufám, že slovo „spravedlnost“ také není „na indexu“, že není vyhrazeno jen pro příslušné ministerstvo a že v mém podání to není další škraloup, kterým se ještě více diskvalifikuji před slušnými čtenáři.

Proslov k pouti

Vážení účastníci Sněmu Reguly, v den rovnodennosti je třeba na lopatkách větrných mlýnů, které jsou pro nás rameny vah, zvážit to, co bylo shledáno leh-kým a co bylo shledáno těžkým. Obojí je špatně, protože lehké se vznese a zmizí, a těžké usedne a zmrtví, ztratí se v usazeninách světa. A proto dovolte před vlastním vyhlášením pouti krátkou promluvu o větru a větrných mlýnech jako ústrojných motivech Reguly Pragensis.

Země, která má moře, zná dva druhy větru: od moře a na moře. Země, která moře nemá, zná jen vítr odkudkoli – kamkoli. Regula Pragensis je jako země na mořském břehu. V jejím základu jsou archetypy dvou rozdílných větrných mlýnů. Takzvaný holandský větrný mlýn je statický – je postaven proti moři, proti převládajícímu směru větru. Tak Eman jako větrný mlýn stál obrácen stále stejným směrem snad směrem k neviditelnému moři a máchal svými lopatkami často zcela bez ohledu na to, co se dělo kolem, vítr nevyjímaje. To Viktor, soudruh jeho nejbližší, je typem jiným, typem nastavitelného mlýnu polského, který se snadno na dlouhé oji natočí. Nastavuje svou tvář kdejakému vánku, hnutí, a podobně neklidné je jeho máchání lopatkami, podobnými mucholapkám. A právě tak jsme znali starý „dobrý obraz Reguly“, ve kterém Eman, otočený stále stejným směrem, máchal uvážlivě, ale rozhodně, a Viktor, neustále se otáčeje na všechny strany, máchal usilovně, ba překotně: a vítr točil se mezi nimi poslušně, shazuje šaškovské čepice kolemstojících a nasazuje je těm, kdo o ně nestáli. Vítr je hráč a větrné mlýny jsou jeho figurami – jsou pióny, věžemi i královnami. Snad najdeme na této pouti stopy dávné hry, ve které ladný pohyb větru byl tím nejdůležitějším. Vyhláшуji pro tento rok pouť větru a větrných mlýnů.

Dopis kustoda č. 1

Protože se letos pouti účastní řada „noviců“ poutnictví a protože se mnoho věcí mění, neškodí několik kustodských pokynů.

Trasy jsou stavěny tak, aby na každé byly alespoň tři, zpravidla však více větrných mlýnů a jsou poměrně krátké, vzdálenost pohodlnými cestami se pohybuje mezi 100 a 120 km, samozřejmě aktivní poutník nachodí mnohem více, neboť si pravidelně plete východ se západem, případně zapomíná na cestě nezbytně nutné předměty, jako je poutnická hůl apod., pro které se pak řadu kilometrů vrací.

K věcem, které si brát sebou:

- 1) Poutník s sebou může nést ,co chce, stejně tak, jako s sebou nemusí nosit nic.
- 2) Z toho, co má sebou, poutník zpravidla používá jen malou část, zbylé věci po cestě buď rozdává kolemjdoucím, nebo odhazuje, ztrácí apod.
- 3) To, co sebou nemá, zpravidla nepotřebuje, výjimkou je vlčí mast, kterou, když potřebuje, nemá a když má, tak nepotřebuje.
- 4) Bere-li si spacák, může spát v podstatě kdekoli, ale když bude nejhůř, stejně zmokne a noc pro něj bude nevšedním zážitkem.
- 5) Nebere-li si spacák, určitě bude mít neméně skvělé zážitky s hledáním penzionu, ubytovny, hotelu, přespání u dobrých lidí nebo alespoň v kupce sena - kdo to nezažil, ocení, jak dobře se do ní dá na noc zahrabat a jak je potom převážná většina použité kopky sena donesena až do konce pouti. (Stane se jednou z věcí, kterou si poutník vezme sebou.)
- 6) Vezme-li si dobrosrdečně kreditní kartu místo peněz, zjistí, že ve městě se žije jinak než na vesnicích, a zažije úsměvné historky.

7) Čím více si kde sebou vezme vytištěných mapek a plánů, tím spíš zabloudí někam, kde mu budou dobré na vycpání mokrých bot na noc.

K duševně nízkým činnostem:

Poutník nedělá to, co dělá rutinně v běžném životě - tj. zejména, pokud to není nutné, nekomunikuje s blízkými, neřídí na dálku svoji organizaci či firmu, vlastní li chytrý telefon, buď si ho nechá doma, nebo alespoň deaktivuje internet. Hledat si aktuálně nocleh přes internet je duševně nízké, nic nenahradí zážitek kilometrového bloumání po penzionech, které mají zavřeno, a všechno, co přitom poutník prožije. Také všelike turistické informace poutníka spíše rozptylují, není nad to nevědět, co je to za vesnici, kolem které jdu nebo skrze kterou projdu (pokud jsem přišel i vyšel cestou, kde nejsou cedule).

Vůbec je duševně nízké chtít toho moc vědět, poutník nezapomíná, že je na pouti hloupějších bratří

K deníku:

Podrobný popis trasy pouti zahrnující všechny údaje potřebné pro její rekonstrukci je zhora zbytečné do deníku zapisovat. Stejně tak je zhora zbytečné zapisovat svoje pocity. Ostatně cokoli zapisovat je zbytečné, proto je psaní deníku příznakem řehole. Do deníku se zapisuje to, co je zbytečné, myšlenky, které uletí, setkání, která trčí ve vzduchoprázdnu, nápady, které nemají zjevné souvislosti (a nebo jen chatrné), bdělé sny, naléhavá sdělení, která se utrhla ze světa a bloudí, nemohou najít cestu zpět. Výsledky ztišení a soustředění, které na tom nejsou lépe než naléhavá sdělení, jen jim chybí naléhavost a obsah sdělení, atd.

Zkrátka a dobře, je na co se těšit.

Dopis kustoda č. 2

Pouť po podivínských stavbách jako výzva k povyražení

Nic proti důmyslu našich předků, ale větrné mlýny staví podivíni. Co je to za nesmysl pokoušet se „chytit vítr“, zapřáhnout ho? Ještě tak plachetnice, větrné sáně, využít pohybu větru k pohybu svému. Ale nechat vítr točit kolem, jako býčky zapřážené do žernovu? Jsou to podivínské stavby, které se snaží zkrotit ducha, který vane, kudy chce, máchání marnosti, které se proměňuje v průsvitný pohyb - nepohyb turbínového kola.

Jsme poutníci větru a díváme se na svět skrze bizarní máchající lopatky snaživců všeho druhu. Jdeme odnikud někam a zpestřujeme si to setkáváním, které nám přináší povyražení: ano, to je správné slovo – nejsme vyrazeni ani zaraženi, jen povyraženi, když se setkáme s člověkem, který je jako větrný mlýn, a nejsme zaraženi či vyrazeni, ale jen povyraženi, když se setkáme s větrným mlýnem, který je jako člověk. Poutník si nevyskakuje, jen si občas povyskočí.

Poutník musí být vlídný sám na sebe, aby se mohl setkávat s druhými, aby jim byl otevřen. A musí mít rád lidi, aby si mohl občas povyskočit, mohl procházet od jednoho větrného mlýnu k druhému.

Člověk se něčemu vyhýbá
aby nastalo něco
co by jinak nevymyslel

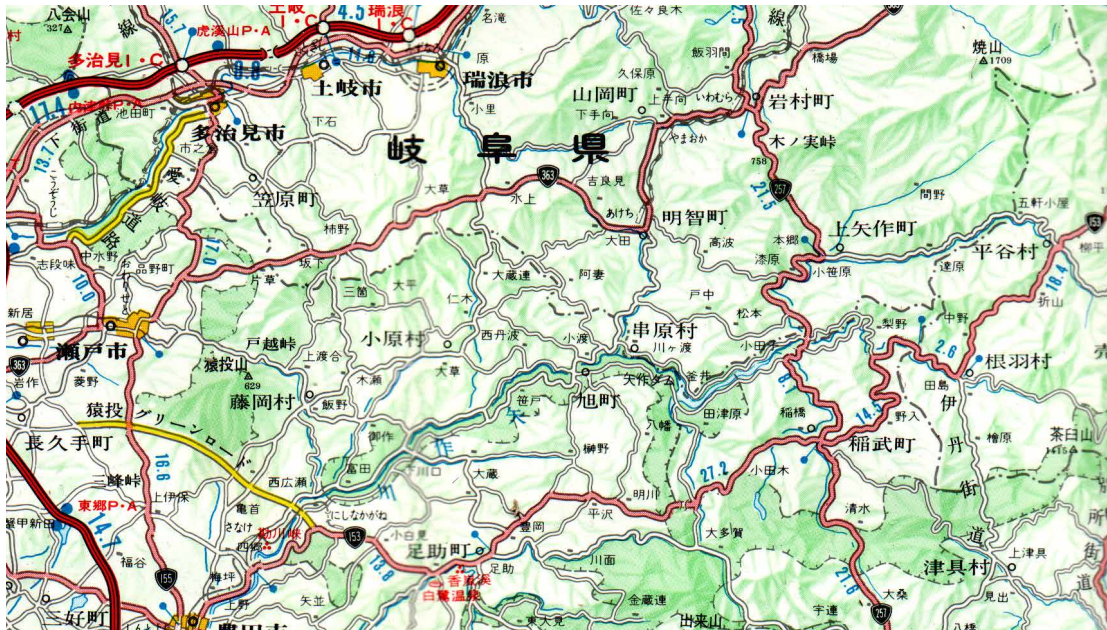
Něco do Trapsavce, když už tam Vokoun jede

Na konci velikonočního vandru se to moc pěkně povedlo. Nejdřív jsme vlezli do areálu bývalé uranové šachty Bytíz, kde v 50. a 60. letech fáráli političtí muklové, nakonec na nás řval nějaký chlápek z ostrahy, ať okamžitě vypadnem, jinak že zavolá policii, ale pro jistotu vůbec nevylezl a nebylo jasné, odkud se na těch rozlehlejch placech a mezi opuštěnými budovami jeho hlas řine. Že by se nás bál? O velikonoční pondělí, kdy všude vládne radost: „Aleluja, Christos voskres, my jsme se ztratili“, volali jsme na něj, ale pak raděj vypadli. O hodinu později jsme seděli v lese už kousek nad Příbramí a dojídali zásoby – a po cestičce nahoru šla dívkina – slečna tak okolo sedmnácti, vědoma si své krásy a přitažlivosti, a vůbec se na velikonoční pondělí okázale nebála, protože vedla na tlustém obojku psa, na kterého, jak se říká, je třeba zbrojní pas, takové hovado s tupým nosem a ještě tupějším pohledem.

Volám na ni s úsměvem „nebojte se slečno, my tomu psovi nic neuděláme“, usmívá se sebejistě a když je na úrovni přesně mezi kamarády M a V, zarazí se. Ne že by chtěla, ale má méně síly než ten pes. Ten pes se totiž zaryl všemi čtyřmi do země, a dal najevo, že dovnitř do naší smečky tedy nevkočí ani za nic. M (Míra) hned využil situaci a poprosil ji, když už se takhle šikovně zastavila, jestli by mohla podat pixlu s olivami na druhé straně sedícímu V (Vokounovi), ale ona nějak zazmatkovala, vůbec nebyla schopná tuto drobnou úsluhu provést. Rvala psa, ale ten se ani nehnul, jen se mu shrnovala kůže na krku, a protože měl krk jako buvol, ale neměl rohy, hrozilo, že mu obojek z hlavy stáhne.

Evidentně jí celá ta situace nebyla po chuti, otočila se a po stejné cestě se vydala zpět, pes, kterého si vůbec nevšímala, upaloval vedle ní. Váleli jsme se smíchy,

a V. musel zvednout zadek, aby dosáhl na ty olivy. Evidentně neměla strach. Ale štválo jí, že zjevně neodhadla situaci. Že se spoléhala tam, kde se spoléhat neměla. A toho psa pak asi prodala, no řekněte, k čemu by jí od té chvíle byl? Už si nemůže nic nalhávat. A D (Drnek) říkal, že to ví na tuty, že celý život bude hledat takovýho chlapa, jako jsme my, kterej tohle dokáže.

Jak se rozvinul jeden motiv, aneb Proč nevznikl jeden dokument

I. Kde to začalo pro mne

Byla to docela zvláštní doba, konec sedmdesátých let a Charta vydávala dokumenty tu o tom, tu o jiném absurdním aspektu reálného socialismu. A ve stejnou dobu zlikvidovaly spojené síly Veřejné bezpečnosti a Lidových milic většinu kempů na „malých“ Brdech a začala další vlna relativně nepříjemných represí a tlaku proti organizátorům setkání – potlachů a dalších trampských akcí. Syntéza toho všeho se nabízela a na přípravě podkladu pro dokument Charty 77 o trampingu začala pracovat skupinka lidí, ke kterým jsem patřil.

A tenhle záměr nás postavil před otázku, na kterou jsme nenašli společnou odpověď, ale o to lépe jsme se po této neúspěšné diskusi profilovali ve svém postoji. Na základě jakého „lidského práva“ se touláme po lesích a horách, zapalujeme v nich ohně v rozporu s lesním zákonem, v rozporu se stavebním zákonem stavíme kempy a boudy, zobytnujeme převisy pískovcových skal? Na základě jakého lidského práva žádáme, aby nás ostatní tolerovali, protože (zjevně, samozřejmě) tím vším nikomu neškodíme? A nebo na jakém vlastně základě, pokud to není použitelný odkaz na právo?

A co je to vlastně trampingu? Jaký dát výměr, jak definovat? Jde nám o skupinu lidí nebo o společenský jev? Nebo jde o to postihnout jakési „významové jádro“ pojmu, které ukazuje k nějakému specifickému kulturnímu kontextu, subkultuře? Nebo je to ještě jinak?

Je celkem pochopitelné, že jsme se neshodli, a proto vznikl jeden fragment

z pozice „lidskoprávní“, tak, jak si ho víceméně zadali lidé z okolí Charty, a několik fragmentů dalších, samozřejmě nekompatibilních. Jeden celkem pochopitelně mluvil o subkultuře, s důrazem na kreativitu, další o jiném pojetí skutečnosti (dnes bychom řekli o oprávněném disentním postoji) a další o lidských vztazích a hodnotách.

II. Proč se k tomu vracet?

Co s tím vším po 35 letech? Nic. Jen je zajímavé, že nějaký komplexnější pokus o výklad trampingu jsme se nedočkali dodnes. Je to tím, že je tramping mnohovrstevnatý? Asi ne, spíše se od té doby jen zvětšila propast mezi jednotlivými pohledy a skutečnou jednotu nikdo nehledá. Jako ostatně u většiny skutečností, které se nás týkají. Sociologie si žije zcela utrženým a v podstatě dogmatickým světem mimo realitu, realita žije překryta a deformována v indoktrinaci, která vyplývá z tlaku na konzumnost a konformitu. A mezi tím se občas stále ještě vyskytují trampové – nesou svoje rance do lesů, které jim nepatří, a vracejí se nasáklí kouřem z ohňů, které je zakázáno rozdělávat.

III. Odkud začít

Nejlepší by bylo začít u Adama, který smutně bloumal Rájem a kopal do listí – ale pro jistotu začneme někde na začátku 20. století, kdy se u nás z polorozpadlého romantismu přeci jen cosi udrželo naživu a kupodivu se to nespojovalo s národem, tradicí a historií, ale naopak – s jakousi ideou volnosti a svobody, která sem byla importována z Ameriky, tedy z Ameriky v podobě USA. Snad za to může Vojta Náprstek, snad braková literatura, která hledala kulisy pro dobrodružné příběhy

– ale ať už ta nepravděpodobná konstelace vznikla jakkoli, na začátku 20. století vznikly první skupiny mladých lidí, kteří alespoň na sobotu odpoledne a neděli odcházeli do periferie měst, aby tam spolu žili „trochu jinak“ A odcházeli hrdě, brzy si vytvořili svoji „vizuální identitu“. Trochu kovbojskou, trochu pirátskou, trochu sentimentálně svázanou s motivem táborového ohně a amerických osadníků, kteří se vydávají do pustiny, aby ji kolonizovali. Ta pustina byla kousek za městem a kempy bylo třeba domluvit s majiteli lesů a luk, ale to vadilo jen pramálo. Ve třicátých letech už stály totemy mnoha osad na březích Vltavy i leckde jinde. A pak se formovala tradice a tramping se stal součástí kultury, protože kde je poptávka, tak tam je nabídka, a to ho učinilo součástí mainstreamového společenského proudu, který neporazil ani ministr Kubát se snahou zabránit tomu, aby se v tomhle prostředí šířila „volná láska“. Ano, je to „jen“ osmdesát let, co byly od dvojic spících ve stanech vyžadovány doklady o manželství...

To, co považujeme za samozřejmé, je samozřejmým jen proto, že samozřejmá je současnost. Teprve tehdy, když si dovedeme pokládat otázky tak, že se právě současnost stane nesamozřejmá, můžeme se něco dozvědět. Za těch pár desítek let se samozřejmost proměnila několikrát v doslovných kotrmelcích – ale něco podstatného z trampingu zůstalo.

Když si někdo sbalí ranec a odjede někam do lesa, courá se odněkud někam, večer si zapálí oheň a brnká u něj na kytaru, kterou celou dobu vláčí sebou, a pak jde zase dál a nejspíš už se na dané místo nikdy nevrátí, protože ohniště zasype a zamaskuje, pak to není vysvětlitelné žádnou z nabízejících se samozřejmostí, ať už se tradice trampingu postupně nabalovala a proměňovala jakkoli. Jedna její slepá větev vedla do chatových osad, jiná její větev vedla do indiánských tee-pee, jiná k malebným kempům s ohništěm a lavičkami a někdy i miniaturními boudami – a to proto, že člověku je přirozené, že se chce usadit, že se chce vracet. Ale za tím vším je něco víc,

než jen „specifický způsob trávení volného času“. A to něco víc byl důvod, proč začal vznikat dokument o trampingu, a to něco víc byl také důvod, proč nikdy nebyl dopsán.

IV. O něco jde

Tramping se kulturně zformoval v meziválečné době a po útlumu v padesátých letech se postupně znovu rozvinul v šedesátých letech. Samozřejmě v jeho rámci došlo k velké vnitřní diferenciaci – kovbojové, kteří jezdili z Braníka na Sázavu, byli „jiní“, než „Brďáci“, kteří jezdili do lesů nad Dobříší a stavěli si kempy na malých potůčcích a v malebných zákoutích u lesních pramenů, jiní než ti, kdo jezdili do Krušných nebo Jizerských hor atd. – tyto skupiny se ale stýkaly, provazovaly řadou osobních vazeb, a tak celé toto společenství mělo vlastní kulturní život, více či méně (podle přízně režimu) prosakující i do veřejného prostoru kultury. Ale hlavně, pro tramping byl společný jakýsi étos. Ne že by nebyly skupiny čistě hospodské, ne že by nebyly skupiny spíše militantní, ne že by se měli všichni se všemi rádi, ale podstatné je, že všichni sdíleli alespoň něco, základ spojený s ideálem volnosti a svobody, ohně a specifické mystiky „přírody“. Ať už byly tyto prvky více či méně výrazné, v jisté míře se vyskytovaly všude – a to, co bylo pro trampy společné, spočívalo také v sebeidentifikaci dané oblečením a výstrojí, odlišující trampa od turisty, a deklarovaným kamarádstvím a sounáležitostí. Trampové se zdraví a mluví spolu „po svém“. Mají tedy pravdu ti, pro které je tramping především subkultura? Podle toho, co si pod tím představují.

V. Formace

„Jet na čundr“ znamená někam se vydat, a je to především nabídka, možnost pro ty, kdo dorostli do věku, kdy pro ně k takovému kroku nastanou podmínky. Rodiče je pustí, nebo jsou v situaci, kdy se mohou rozhodnout sami. Tramping „jako takový“ znamená alternativu – vykročení z role, kterou mladý člověk získává ve svých běžných každodenních sociálních vztazích. Pokud se vydá „na čundr“, „na tramp“, může být v tomto prostředí někým jiným, jsou na něj kladena jiná kritéria, jsou zde uznávány jiné vzory, jinak se zde osvědčuje, kdo obstál a kdo selhal. Toto prostředí má svoji vlastní tradici, formy, ale také étos, kulturu a také porozumění metafyzickým aspektům otevřenosti, ohně, svobody, romantiky. Přitom je vnímáno jako prostředí nekonzumní, tolerantní, nemainstreamové, v jistém smyslu tedy o subkulturu nebo spíše o jakousi meta-kulturu jde. Je to prostředí, ve kterém je možné zažívat a sdílet odlišné hodnotové rámce, kde se dají zcela jinak vytvářet vztahy, ve kterém se „dá žít jinak“. A právě toto „jinak“ je klíčové - protože trampové jsou přes týden zpravidla zcela standardně zapojeni do běžného života, který byl navíc v šedesátých a sedmdesátých letech „zpestřený“ relativní nivelizací vynucenou komunistickým režimem, pracovní povinností a omezenou dovolenou. Tato metakultura se stále znovu obnovuje, ve své kulturní kontinuitě překonává období, ve kterých je něco z podmínek pro její život zcela nepříhodné. Tak tramping překonal období německé okupace a války, překonal padesátá léta a komunistický reálný teror, překonal husákovskou plíživou destrukci, kontrolu a tlak, a v současné době (snad) překonává největší problém, totiž všeobecnou hegemonii svobody bez odpovědnosti, ve které mohou mladí lidé dělat v podstatě „cokoli“, aniž by museli něco sdílet s druhými jinak než nezávazně, nepřímou, nahraditelně.

Tramping umožňuje kulturní prostředí formace, mladí lidé se zde setkávají s podněty, které „kamenná“ kultura už neumí odkrýt: sedět celý večer a dívat se do plamenů, formulovat otázky „zcela jinak“ než „se to dělá“, zažít něco z tuláctví, které přináší nečekaná setkání, vydanost i rozhodování, ve kterém hraje velkou roli autenticita, nebo spíše cit pro to, co se aktuálně ohlašuje. Je to formace v prostředí, ve kterém neplatí dogmata jinak obecně závazná v „civilním světě“. Reálně jde tedy o „jiný“ svět, protože v něm je možné něco, co v „běžném“ světě možné není. Tedy i reagovat na svět v těch polohách, které jsou v rámci standardní kultury zakryty, zatlačeny do pozadí a ignorovány. Reagovat na to ze světa, co je vytlačeno za a mimo zavedené (dominantní) kulturní kontexty.

Mimo jiné tedy dělat něco záměrně „jinak“ a z pohledu většiny tedy „divně“, odmítat rozvrhy, které jsou považovány za samozřejmé atd. – ale to vše má smysl jen tehdy, pokud jsme si nejen zachovali, ale ještě rozvinuli onu schopnost nepřijímat současnost jako samozřejmost. Tramping opakovaně směřuje ke svému „usazení“, jak jednotlivé skupiny stárnou a více či méně ztrácejí svoji dynamiku, ale stále znovu a znovu se formují jiné skupiny, které navazují na to podstatné, co tramská „tradice“ nese.

Trampingu je třeba rozumět v dynamice formování mladých lidí v prostředí, které nerespektuje některá kulturní tabu, nerespektuje omezení, která vyplývají z převažujícího ryze materiálně zaměřeného myšlení. V prostředí, ve kterém je ale volnost vázána na zcela jasný hodnotový rámec. Snad nejdůležitějšími prvky je tu skutečnost ohně jako reálně prožívaného vztahu s mysticky pojatým živlem, otevřenost v onom „on the road“ tramského putování, tak odlišného od turistiky nebo vlastivědných vycházek, a v posledku i kamarádství, jakási sounáležitost těch, kdo patří k sobě.

Specifické napětí je přitom způsobováno tím, že tramping je subkultura v převážně většině „plebejská“, a má tak velkou afinitu na levicovost všeho druhu, výlučnost zde není dána intelektuálními kvalitami. Proto bývá velmi často nerozpoznána, chápána jen jako „póza na neděli“, a to často i samotnými trampy, kteří již „vypadli“ z hlavní dynamiky dění a žijí z „podstaty“, ke které se jen čas od času vrací, když si zpívají u letních ohníčků, na kterých si předtím pekli burty.

VI. Co bych dnes napsal do dokumentu

Je celkem pochopitelné, že tramping žije ve větším či menším napětí k většinové společnosti, i když dobré místní soužití se nevyklučuje zejména u starých „trampských osad“, které se dávno staly chatovými osadami a jen málo se liší od chatových center vzniklých za doby reálného socialismu. Po době relativní volnosti v šedesátých letech, kdy byla jistá míra „svobody spojené s mládím“ tolerována a dokonce částí společnosti sledována s jistou sympatií, se tramping v sedmdesátých letech znovu dostal do mocenského tlaku. Po počátku normalizace se zcela změnila společenská atmosféra a najednou byl podstatným prvkem obecný strach, trend k uzavření se v soukromí, a tramping se tak rychle vzdálil od společensky akceptovaného průměru. Ze strany státní moci přitom byla ještě zesílena snaha „dostat tramping pod kontrolu“, která začala už v šedesátých letech, zesílila snaha převést mocensky neuchopitelný tramping na nejrůznější polovojenské (Svazarm) a mládežnické organizované (a tedy společensky kontrolovatelné) formy. Postupně přicházely přímé i nepřímé represe, šikany, perlustrace, rozhánění potlachů atd. Obsahem dokumentu mělo být to, co dělala moc s pomocí tajných služeb, policejní represe a zastrašování na straně jedné, a manipulace skrze „Táborový oheň“, ono žluté okénko -rubriku Mladého světa, skrze všechny festivaly SSM jako byla Porta

atd... na straně druhé. Ale komu jsme si vlastně chtěli stěžovat? A proč? Co to vše mělo společného s prostředím Charty 77, která, ať již byla čímkoli, důsledně se držela na poli tradiční liberální politiky? Viděli jsme, že pro Chartu (při jejím vzniku) byl podstatný mocenský zásah proti undergroundu, ale nedocenili jsme, že právě underground se jako motiv pro tuto věc „hodil“, ilustruje dobře postmoderní kritiku institucí a radikální odmítnutí konvencí. S trampingem to ale bylo něco zcela jiného, tady byla a je „ideová“ identifikace složitá. Tramping je postaven na vazbách konkrétních osob, na důvěře, nelze ho odmyslet od zodpovědnosti a nezpochybnitelných hodnot v mezilidských vztazích i ve vztahu ke světu - a toho se v tu dobu nikdo dovolávat nechtěl. V tomto ohledu tedy stál tramping na opačném konci ideologického spektra. Byl nepohodlný, až příliš „tradiční“, podivně plebejsky elitářský a většinovou společnost ignorován nebo dokonce přezírán. Byl tedy jako motiv v prostředí Charty jen těžko využitelný. Ještě tak VONS mohl zveřejnit některé křiklavé případy perzekuce, nic víc.

To, že žádný dokument Charty nevznikl a ani nemohl vzniknout (aby to nebyl paskvil), bylo docela přirozené. Násilí a destrukce kempů, profízlování a snaha narušovat potenciál nekontrolovatelně se rozbíhajících kontaktů byla zvolená strategie - reakce moci, která se snažila udržet svůj vliv mimo jiné právě v oblasti života a formujících se zájmů mladých lidí. Ale právě tohle nikoho kromě trampů příliš nezajímalo.

VII. Doplněk

Po době strachu a pocíťované nesvobody byl na konci šedesátých let tramping v „novém rozmachu“ a opět se přiblížil k mainstreamu, ne sice tolik, jako na

konci první republiky, ale byl v tu dobu masovým vyjádřením skutečnosti, že tato nabízející se subkultura je pro mladé lidi daleko bližší než to, co se nabízí oficiálně jako „socialismus s lidskou tváří“. S počátkem sedmdesátých let a nastupujícím protitlakem a policejním pronásledováním se ale tramping opět „prohloubil“ – zejména proto, že se do tohoto prostředí dostala celá řada lidí, kteří zpočátku jako děti vyrůstali v obnoveném skautu a nebo jiných podobných organizacích inspirovaných Setonem, Thoreauem a dalšími. Z trampingu šedesátých let, trampingu „kostkovaných košil“ a amerických batldresů se vytvořilo něco hlouběji diferencovaného. Ne že by kostkované košile zmizely, ne že by zmizely klobouky s liščími ocasy a usárny, ale přibylo zelených nenápadných bund a vnější znaky přestaly hrát takovou roli.

Ubylo míst, kde mohly stát boudy, přibylo ohnišť na jednu noc, ale zůstala samozřejmost života „mimo instituce“, a tedy také v jisté ignoraci od života odtrženého práva, upravujícího zcela restriktivně základní náležitosti tramského života (pobyt u ohně a spánek v lese atd.). Je třeba to chápat na pozadí širšího kontextu: husákovská normalizace dovedla do dokonalosti právní stav, ve kterém takřka nic „nešlo“ a skoro každý musel porušovat spousty předpisů a zákonů, aby „to fungovalo“. Pro reálnou moc to bylo výhodné, protože téměř každý byl vydíratelný, moc mohla trestat „výběrově“ téměř kohokoli. To, že se nesmí zapalovat ohně v lese, bylo trampům směšné – a bavili se tím, že pokaždé tvrdili, že oni oheň nezapálili, jen přikládali tak, aby uhasl pomalu a nic neohrozil. Ale to nemá nic společného s apelem Charty na to, aby byly dodržovány zákony zajišťující svobody. Právě proto byl také tento apel Charty tak absurdní a pro moc tak těžko napadnutelný. Ale jak se to týkalo trampingu? Tramping žil zcela mimo tyto skutečnosti – ve stavu, ve kterém byly základní lidské potřeby (oheň, přespání,

pohyb v krajině) chápána jako samozřejmost, tedy nikoli jako právo nebo jako to, co by mělo být nějak právně upraveno nebo dokonce něco, u čeho by bylo vhodné nebo správné se vůbec na nějaké existující právní úpravy v těchto věcech ohlížet. Také proto byla v prostředí Charty vzniklá iniciativa proti přijetí nového lesního zákona tak výjimečná a měla tak malý ohlas – vždyť i starý lesní zákon byl trampy ignorován. Stejně jako potom ten nový – nakonec vždy záleželo na lidech, u stabilních kempů zejména na dohodě s hajným, s místními. Jediná legalizace se občas povedla s tím, že trampské boudy a přístřešky dostaly číslo jako lesnické stavby, aby se zákonu udělalo zadost a předešlo se udáním a stížnostem.

Ale největší společenský protitlak přinesla doba po roce 1989.

Dnes se společnost brání proti nekompatibilnímu trampingu tím, že nabízí cokoli, že se naopak snaží udržet mladé hledající lidi v aktualitě, protože představuje aktualitu jako nekonečný rezervoár možností, které si člověk může jen „pokazit“ tím, že se rozhodne pro něco konkrétního, něco, co omezí nebo dokonce vyloučí ostatní nabídky aktuality. Není přeci třeba „být trampem“, a bylo by to hloupé – jednou mohu jet na čundr, jindy na snowboard do Alp, a ještě jindy do plaveckého komplexu v Berlíně. Proč by člověk neměl využívat nabídky, která je široká do nedohledna... nezávislá na roční době, na čemkoli (a ve skrytu také „na komkoli“). Tak se ono „jet na čundr“ stává jednou z mnoha nahraditelných možností a s tím mizí řada důležitých formačních momentů: prožití toho, že člověk někam patří, zkušenost s tím, že to, co člověk dělá poprvé, je jen zdánlivě totéž jako to, co dělá po sté, zkušenost setkání, která jsou neorganizovaná a nenapodobitelná atd. Velmi vzácně tak vzniká ona skupinová dynamika, která předpokládá proměňující se skupinu mladých lidí, kteří dostatečně vyvázáni ze zdánlivých samozřejmostí (právě v podmínkách této subkultury, jak byla popsána výše) hledají svoje „místo

ve světě“. Tak je ztížena pro tramping podstatná formace, závaznost a hodnotová definitivnost trampingu, postavená mimo jiné na kamarádství jako závazku.

VIII. Jak je to se světem?

Jak je to se světem? To je otázka. Ale není dostatečná. Souvisí s ní jiná: co mám dělat? A ani ta ještě nestačí, protože nejsem sám, a tady už se dotýkáme trampingu velmi úzce: jak mám žít s druhými? Tramping nabízí (a nabízí, i když dnes velmi nezřetelně) odpovědi na tyto otázky, protože ukazuje vnitřně integritní formu, která je etická, přesahuje přes přítomnost, otevírá porozumění pro věci, které současná společnost zatlačuje mimo vědomí, tj. mystické a magické prvky při pohybu v krajině, ve vztahu k ohni, v porozumění místu, které zabydluji tím, že si na něm rozdělám oheň a postavím přístřešek – symbolický dům atd. Je to disentanční forma myšlení ne zcela přesně vymezené komunity, která se „aktivizuje“ zejména ve volných dnech, ale ovlivňuje myšlení zainteresovaných osob i mimo ně. Odpovědět na tuto otázku může v posledku jen ten, koho se svět týká. A jak by se netýkal toho, kdo si všechny věci, které potřebuje, nese na zádech, kdo jde kamsi do lesa starou kulturní krajinou zcela jinak než ostatní, než výletníci, než majitelé pozemků, než myslivci, než ti, kdo pečují o své zdraví a nebo „tráví volný čas“... Jak by se svět netýkal toho, kdo se odlišuje od všech, kdo jsou zaměřeni na nějaký reálný cíl, který lze ve světě snadno ukázat.